

Vahdettin'in Amerikan Başkanına Mektubu

Vahdettin's Letter to the President of U.S.A

İhsan Güneş*

Öz

Lozan Antlaşması ile varlığını ve bağımsızlığını dünyaya tanıtan ve Cumhuriyeti ilan ederek ulusu çağın gerisinde bırakan kural ve kurumları ortadan kaldırmaya başlayan yeni Türkiye Devleti, 3 Mart 1924'te Hilafeti kaldırarak Hanedan mensuplarını ülkeden çıkardı. Bu önemli olay, yurt içinde ve dışında yankı yaptı. O sıralarda San-Remo'da sürgünde bulunan Vahdettin tepkisini Amerika Başkanı'na yazdığı bir mektupla dile getirdi. Osmanlı Devletinin yıkıldığını kabul etmediğini, mevcut durumun geçici olduğunu ifade ettikten sonra, hilafet ve saltanatın varlığını sürdürdüğünü iddia etmekte, hanedan mensuplarının sürgün edilip mal ve mülklerine el kokuymasınun haksızlık olduğunu, bu konuda yardımlarını istediğini belirtmektedir. Bugüne kadar ele alınmayan mektubun kapsamını, orijinal metni ve çevirilerini yayınlıyoruz.

Anahtar kelimeler : Mehmet Vahdettin, Amerika Başkanı, hanedan, halifelik, saltanat.

Abstract:

The New State of Turkey announced its existence and independence to world with Lausanne Treaty and started to abrogate old rules and institutions which led the nation to lag behind of the age. Turkish Republic abolished the Caliphate 3 March, 1924 and expelled the members of the dynasty . This significant event had repercussions in domestic and abroad. During that time Sultan Vahdettin, who was in an exile in San Roma, expressed his reaction with a letter written to the President of U.S.A. After stated in his letter that he did not admit the fall Otoman State and called the existing situation as temporary, he claimed the Caliphate and Sultanate was still exist and the confiscation of the properties of dynastic family was unjust and asked for his help in this issue. We are publishing the content of the letter with its orijinal copy in Otoman Turkish and its translation in English

Key Words: Mehmet Vahdettin, The President of the U.S.A, Dynasty, Caliphate, Sultanate.

* Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Osmanlı İmparatorluğu'nun kendilerine karşı savaşa girişini sindiremeyen ve savaşın uzamasına yol açtığını düşünen İtilaf Devletleri bu ortamdan yararlanarak yılların biriktirdiği kin ve nefretle beslenen intikam duygularını açıklamaya ve uygulamaya koydular.

Mütareke koşullarını hiçe sayarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal varlığına son verip ülkeyi sömürgeleştirmek halkı köleleştirmek için vakit kaybetmeden eyleme geçtiler.

Bir yandan ülke topraklarını askeri işgal altına almaya çalışırken öte yandan da yüzlerce yıldan beri iç içe, barış içinde yaşayan halkı parçalamaya ve Türk ve Müslüman olmayan unsurları Türklere karşı kıskırtmaya koyuldular. Can güvenliğinin, mal güvenliğinin kalmadığını, namusunun ve onurunun zedelendiğini gören Türk ulusu; kendi kimliğini koruyabilmek için yeni bir savaşı; Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak zorunda kaldı.

Ülkenin bütünlüğünü, başta can ve mal güvenliği olmak üzere, halkın haklarını korumaktan sorumlu olan devlet yöneticileri ülkedeki bu kötü gidışı görmezlikten gelmeyi yeğledi. Padişah, yenilmişlik dürtüsüyle hareket ederek ulusal bir politika yerine salt tahtını ve kendi hanedanını kurtarmanın yollarını aramaya koyuldu. Bu nedenle de İtilaf Devletleri temsilcilerinin verdikleri emirleri kayıtsız koşulsuz uygulamaktan geri kalmadı. Bu tavır ulusalcıları derinden yaralarken, İtilaf Devletleri temsilcilerini oldukça memnun etti. Onlarla işbirliği içinde bulunan azınlıklara da cesaret verdi.

Padişah Vahdedettin'in 9.Ordu Müfettişi olarak görevlendirdiği Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal Paşa; 19 Mayıs 1919'da Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basınca; İstanbul Hükümeti'nin kendisine verdiği görevleri bir yana bırakarak, tarihin kendisine yüklediği sorumluluk bilinciyle, Anadolu'da başlayan ulusal direnişi güçlendirmeye koyuldu. Yorgun, yılgın, bitkin ve parçalanmış bir halka öz güven aşılama amacıyla onları Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri içinde birleşmeye ve yurt topraklarının işgal edilmesini protesto etmeleri için mitingler yapmaya yönlendirdi. Silah arkadaşlarıyla bir araya gelerek vatanın ve ulusun kurtuluşunun ulusun azim ve kararıyla olacağını bildiren Anadolu İhtilali'nin ilk bildirisini yayınladı. Bölgesel kongreler yaparak tabandan tavana doğru demokratik katılımı esas alan bir harekete öncülük etti. Erzurum, Sivas kongrelerinin toplanmasını ve ulusal amaçların saptanmasını sağladı. Milli sınırlar içinde vatanın ayrılmaz bir bütün olduğunu, buraya yapılacak saldırılara karşı konulacağını, İstanbul hükümeti bu mücadeleyi yönetemez ise geçici bir hükümetin kurulacağını bildirdi.

Emperyalist devletlerin sunduğu, fakat özünde sömürgeciliğin ad değiştirmiş şekliinden başka bir şey olmayan, dönemin yükselen değeri mandacılık tuzağına düşmeden tam bağımsızlık ülküsüyle hareket etti.

Eylemini, meşru zemin dışına taşırmadan ulusuyla birlikte sabırla, özveriyle ve kararlılıkla sürdürdü. Ulusun haklı eylemlerini iktidara karşı isyan, başkaldırı şeklinde adlandıran ve ulusçuları yok etmeye çalışan teslimiyetçi Damat Ferit Paşa başkanlığındaki hükümetin düşürülmesini, Ali Rıza Paşa başkanlığında yeni bir hükümetin kurulmasını sağladı. Bu hükümetle varılan anlaşma sonunda ülkenin işgale uğramamış bölgelerinde seçimlerin yapılarak ülke ve ulusun yazgısını ulusun temsilcileriyle çizme yaklaşımını gerçekleştirdi.

12 Ocak 1920'de açılan Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın, Erzurum ve Sivas kongrelerinden süzülüp gelen kararları Misak-ı Milli olarak kabul ederek Anadolu'daki ulusal eylemlere sahip çıkması İtilaf Devletleri'ni rahatsız etti. Nitekim 16 Mart 1920'de İstanbul'u resmen geçici! bir süre için işgal ederek ulusalcıları korkutmayı düşlediler. Onlarla işbirliği içinde bulunan Şeyhülislam da bir fetva yayınlayarak ulusalcıların katledilmesini buyurdu. Padişah, Meclis-i Mebusan'ı feshetti. Ancak, tarihinden gelen bağımsızlık ve özgürlük tutkusuyla hareket eden Türk Ulusu'nu tüm bu olumsuzluklar durduramadı. Çünkü İstanbul'un işgalini, Türk devletinin varlığını sona erdirmeyi amaçlayan bir girişim olarak nitelendiren Mustafa Kemal Paşa'nın örgütlemesiyle Ankara'da yeni bir meclisin toplanması ve bunun için seçimlerin yenilenmesi hareketi başlatıldı. Başta Osmanlı Padişahı ve onun atadığı hükümeti olmak üzere İtilaf Devletleri'nin, onlarla işbirliği içinde bulunan mandacıların, teslimiyetçilerin karşı koymalarına karşın 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açılarak ülke ve ulusun yazgısına el koydu. Böylece İstanbul Hükümeti'nin ve Osmanlı Padişahı'nın egemenlik alanı İstanbul ve çevresine hapsedilmiş oldu. Padişah ulusal önderlerin idam edilmesini öngören güdümlü Divanı Harbi Örfi kararnamesini ve Türklere bağımsızlık hakkı vermeyen, ülkeyi parçalara ayıran Sevr Antlaşması'nı onayladı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ise, İstanbul hükümetinin kışkırtmalarıyla emperyalist güçlerin silah ve cephane yardımlarıyla çıkarılan iç isyanlar bastırdı. İngiliz parasıyla oluşturulan Kuva-yı İnzibatiye'yi dağıttı. Doğu'da Ermenileri, Güneyde Fransızları yenerek barış yapmak zorunda bıraktı. Emperyalist güçlerin yönlendirmesiyle İzmir'den başlayarak Anadolu içlerine doğru ilerleyen Yunan güçlerine 26 Ağustos 1922'de başlayan Büyük Taarruzla son tokatı indirerek onların da yurttan kovulmasını sağladı. Böylece kadın erkek, genç-ihthiyar, varlıklı-yoksul, doğulu-batılı-güneyli-kuzeyli, alevi-sünni ayırımı yapmadan tüm ulus bireylerinin katılımı ile başlatılan Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın birinci bölümünü Mudanya Mütarekesi ile noktaladı.

Mudanya Mütarekesi gereğince; Trakya'yı teslim almak üzere İstanbul'a gelen Refet Paşa'yı halk büyük bir törenle karşıladı(19 Ekim 1922). Refet Paşa çeşitli toplantılara katıldı ve çeşitli konuşmalar yaparak

meşrutiyete artık geri dönmeyeceklerini, kişisel egemenliğin, hanedan egemenliğinin milleti felakete sürüklediğini, hakimiyetin kayıtsız şartsız millette olduğunu söyledi. Refet Paşa'nın konuşmaları ve yaşanan gelişmeler Padişahsız da bu ülkenin yönetilebileceğini gösterdi. Bu da Vahdetin'i korkuttu. 29 Ekimde Vahdettin ile dört saat görüşen Refet Paşa, ona artık İstanbul'da bir hükümete gerek kalmadığını, dolayısıyla hükümetin istifa etmesini bildirdi. Ancak Vahdettin, bu isteğin iktidarının sonu olacağını anladı ve reddetti.

Anadolu'da başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşı'na başından beri karşı olan İstanbul Hükümeti'nin savaş sonrasında Lozan'da yapılacak ve Doğu Sorunu'nu çözecek olan barış görüşmelerine çağrılması; 600 yıllık İmparatorluğun sonunu getirdi. Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1922'de hilafeti saltanattan ayırarak saltanatu kaldırdı. Tevfik Paşa başkanlığındaki Osmanlı Hükümeti istifa etti (4 Kasım 1922). Artık özgürlüğüne kavuşmuş olan basın, eleştiri oklarını Padişaha yöneltti. 10 Kasım 1922'deki Cuma Selamlığı'nda kimse Padişahla ilgilenmedi. Padişah, Ali Kemal'in kaçırılıp öldürülmesinden sonra hayatından daha çok endişelenmeye başladı. Müttefik işgal kuvvetleri komutanı General Harington'a *İstanbul'da hayatımı tehlikede gördüğümden İngiltere devleti fehimesine iltica ve bir an evvel İstanbul'dan mahalli ahara naklimi talep ederim efendim* diye bir mektup yazarak 17 Kasım 1922'de İstanbul'da bulunan İngiliz Malaya zırhlısına bindi ve halkına hesap vermeden ülkesinden kaçtı. İngilizlerin yardımı, Arapların desteği ile halifeliğini sürdüreceğini düşünen Vahdettin; Kral Hüseyin'in çağrısı üzerine Mekke'ye gitti. Burada hilafetle saltanatın ayrılmasının şeriatı aykırı olduğunu bildiren bir bildiri yayınladı. Böylece Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı kararı geçersiz kılmaya çalıştı. Ancak sonuç beklediği gibi olmadı. Daha sonra Vahdettin buradan ayrılarak San-Remo'ya geçti ve ölünceye kadar (16 Mayıs 1926) burada kaldı.

Çetin bir mücadele sonunda Lozan Antlaşması ile varlığını ve bağımsızlığını dünya uluslarına tanıtan Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti ilan etti. Türk Ulusunu çağın gerisinde bırakan kurallara ve kurumlara savaş açtı. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, yapacağı uygarlık savaşında önüne engel olarak çıkacağını gördüğü ve geçerliliği de kalmamış olan Hilafeti 3 Mart 1924'te kaldırdı. Hanedana mensup kişileri ülkeden çıkardı.

Bu olay büyük yankı yarattı. Ulusuna hesap vermeden kaçan Vahdettin daha önce yaptığı gibi şimdi de kimi devletlerin başkanlarına mektup yazarak Türkiye Cumhuriyeti'nin bu kararını geçersiz kılmaya çalıştı ve bu konuda onlardan yardım istedi.

Onun tarafından yazılıp Amerika Başkanı'na gönderilen mektup bunun kanıtıdır.

Mektup, San-Remo'da Padişah Vahdettin tarafından yazılmış ve Halis Reşat Bey tarafından Paris'te bulunan Amerikan elçiliğine teslim edilmiştir. Elçilik de bu mektubun orijinalini ve İngilizce çevirisini 15 Nisan 1924 tarihli yazısıyla Washington'a göndermiştir. Mektup Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Arşivi'nde 86700/1788 numarada kayıtlıdır.

Mektupta üzerinde durulan konular nelerdir?

Vahdettin hâlâ Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihe karıştığını ve yerine yeni bir devletin kurulduğunu kabul edememektedir. Mevcut durumu geçici görmektedir.

Kendi iradesiyle ülkeyi terk ettiği halde hâlâ saltanat ve hilafet haklarının varlığından söz edebilmektedir.

Ankara'da toplanan ve ulusun gerçek temsilcilerinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini fitne çıkaran isyancı kişiler olarak görmekte ve bunların alacağı kararları geçersiz saymaktadır. Dolayısıyla da Türkiye Cumhuriyeti'ni tanımamaktadır.

Saltanat ile hilafetin ayrılmasını, önce saltanatın daha sonra da hilafetin kaldırılmasını sağlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerini dini, kökeni, vatani belli olmayan asker kişiler ile onlarla işbirliği içinde bulunan küçük bir *şer zümresi* olarak nitelemektedir.

Vahdettin, hilafeti kaldırmanın Türk Ulusu'nun yetkisinde olmadığını, hilafet sorununun tüm İslam ülkelerinin gönderecekleri uzman kişilerden oluşacak bir meclis tarafından çözüme bağlanabileceğini iddia etmektedir. Ayrıca şeriata aykırı kararların hangi makam tarafından alınırsa alınsın geçersiz olacağını belirterek ulus egemenliğine dayanan bir devletin var olduğunu kabul etmemektedir.

Vahdettin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin aldığı bu kararların İslam dünyasında olumsuz yankılar yaratacağı gibi diğer ülkelerin iç güvenliklerinin bozulmasında da etkili olacağını belirterek adeta aba altından sopa göstermektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çıkardığı hilafetin kaldırılması ve hanedan mallarına el konulmasını öngören 3 Mart 1924 tarihli yasayı kişisel haklara indirilmiş bir darbe olarak nitelemekte ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kişi hakları tanımayan bir devlet olarak göstermeye çalışmaktadır.

Vahdettin, saltanat ve hilafet sorununun çözümlenmesi için diplomatik bir üslup ile Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'ndan yardım istemektedir.

Amerika Cemahir-i Müttefikiyeye Reisi Mösyö Coolidge Cenablarına

Siyasi olayların ve gelişmelerin tüm iç yüzünü, hangi nedenlerden dolayı Saltanat merkezimi geçici bir süre için terk etmek zorunda kaldığımı biliyorsunuz. Bu konuda ayrıntılı bilgi sunmayı gereksiz görüyorum.

Bu süresiz uzaklaşmanın, babadan kalma sahip olduğum Saltanat ve Hilafet makamundan vazgeçtiğim anlamına gelmeyeceği açıktır. Ankara meclisi gibi bir isyancı fitnenin bu konuda alacağı tüm kararların geçersiz olacağını bildiririm. Şöyle ki; İslam Hilafetinin Osmanlı Saltanatından soyutlanması ve ayrılması ve Hilafetin tümüyle kaldırılması dini, kavmiyeti, vatanı belirsiz ve karışık askerlerden ve öteki sınıflardan oluşan küçük bir şer zümresinin kısmen zorla ve kısmen bilgisizlik ve gafletle yönlendirdiği beş-altı milyonluk Türk kavminin yetki alanı içinde değildir. Bu ancak tüm İslam dünyasınca atanan uzman kişilerden oluşan bir meclisin toplanması ve tüm din bilginlerinin ortak kararı ile çözümlenecek büyük bir evrensel sorundur.

İslam bilginlerinin bildiği üzere şeriata aykırı kararlar herhangi makamdan olursa olsun sonuçsuz kalmaya mahkumdur. Bundan başka bu durumun, içinde bulunulan koşullarda İslam dünyasında sonuçları pek vahim olabilecek büyük bir heyecana yol açacaktır. Ayrıca gelişmiş ülkelerin iç güvenliklerine de büyük bir etki yapacaktır.

Hanedanımın ileri gelenleri aleyhinde Ankara meclisi tarafından kabul edilen sürgün ve kovma, emlakine ve bireysel mallarına el koyma gibi haksız kararları hanedanım bireylerini, insan ve kişilik haklarından soyutlar mahiyettedir. Bu konuda yüce kişiliğiniz ve cumhuriyet hükümetiniz tarafından olanaklar ölçüsünde yapılabilecek yardımları pek değerli sayacağımı açıklamaya gerek yoktur.

Bu vesile ile sağlıklı olmanızı yüce haktan niyaz eylerim.

13 Mart 1924

Mehmed Vahideddin

Amerika Cemâhir-i Müttefike Re'isi Mösyö Kolidec[Calvin Coolidge] Cenahlarına

Vukû'at ve hâdisât-ı siyâsiyenin bi'l-cümle ledunniyyâtına nüfûz-i vukûf-ı siyâsileri der-kâr olan zât-ı âsilâneleri nezdinde ne gibi esbâb-ı vesâik-i mücbirelerinde makarr-ı saltanatımı bir müddet-i muvakkate için terk etmekte muztar kalmış olduğum ma'lûm olduğu bedîhi olmasıyla bu bâbda arz-ı hâl ve tafsilâta lüzum görmüyorum.

Bu müfârat bi'l-ırs ve'l-istihkâk hâ'iz olduğum saltanat ve hilâfet makamından feragatimi mutazammın olamayacağı bedîhi ve aşikâr olub

Ankara Meclisi gibi bir fitne-i bâgiyenin buna dair vâki olan ve vukû'bulacak bi'l-cümle mukarrerâtı ka'in-i lem yekun hükmünde olduğu vâreste-i arz ve beyândır. Ez-cümle hilâfet-i İslâmiye'nin Saltanât-ı Osmaniye'den tecrîd ve tefriki ve hilâfetin külliyyen ilgası gibi dini, kavmiyeti, vatani meşkûk ve mahlut askeriyeden ve sunûf-ı sâ'ireden mürekkeb bir şer zümre-i kalîl ile kısmen cebr ve ikrah ile kısmen cehl ve gaflet ile sevk edilen beş altı milyonluk malum Türk kavminin daire-i selâhiyeti dahilinde olmayıp bu ancak bütün âlem-i İslâm tarafından tayin olunan erbâb-ı ihtisasdan mürekkeb bir meclis akd ve icmâ-ı ümmet ile hal ve fasl edilecek bir mesele-i uzmâ ve âlem-şümûldur. Ulemâ ve İslâmın ma'lûmu olduğu veçhile ahkâm-ı şer'-i şerre mugayir mukarrerât her ne makamdan sâdır olur ise olsun mahkûm-ı akâmetdir. Bundan mâ'ada ahvâl-i hâzırada meşhûd olduğu veçhile âlem-i islâm'da neticesi pek vahîm olabilecek ber-nehc-i azîm îkâ'sına müstaid ve mesâil-i sâ'ire-i siyasiyeye ve asâyişden ve milel üzerine te'sîr-i azîmi kaviyyen melhuzdur.

Başkaca erkân-ı hanedanın aleyhinde Ankara Meclisi tarafından bu kere ittihâz edilen nef ve tagrîb ve müsâdere-i emlâk ve emvâl-i husûsiye ve şahsiye gibi tedâbir ve mukarrerât âza-yı hanedanımı hukûk-u insaniye ve şahsiyelerinden tecrîd mâhiyetinde olmasıyla bu bâbda zât-ı asîlâneleri ve hükûmet-i Cumhuriye tarafından bi'kfi'l imkân dairesinde vaki' olabilecek mazhariyetin pek kıymetdâr telakki edileceği müstefî-i beyândır. Bi'l-vesile devâm-ı afiyetlerini cenâb-ı hakdan niyaz eylerim.

Fî 13 Mart sene 1924

Mehmed Vahdeddin

RECEIVED AUTHORITY LETTER
OF 1-8-68 FROM W. H. ANDERSON, STATE DEPT
BY James J. [Signature] DATE 5 May 61

ENCLOSURE # 2 TO ENCLOSURE # 1115

~~Dear~~

San Edebi

March 15th

1924

o His Excellency

The President of the United States of
America.

Your Excellency,

As you are fully aware of the exact
import of the political movements of the world, and of the events
which obliged me to temporarily leave my capital, I think it is not
necessary to give my explanations on that subject.

My departure did not imply any renunciation of my dignity
as Sultan and Caliph, which position my dynasty has held for more
than six centuries, and which devolved on me in conformity with my
sacred right to succession to the throne of my ancestors.

It is quite evident that the late decision of the Assembly
of Angora—composed of my rebel subjects—is without value, and that
it is condemned to remain ineffective. Of that decision the part
which concerns the separation of the Sultanate and Caliphate, and the
suppression of the latter, (which is absolutely contrary to the prin-
ciple of the Koran) goes beyond all rights of the Turkish nation—
which, composed of six millions of Moslems—now finds itself forced
by the conduct of an acting minority, composed in a great measure of
persons of very doubtful origin and convictions, who use violence and
coercion towards it, and who abuse its innocence and credulity.

These are questions that affect the whole world and most
deeply interest three hundred million Moslems, and the only solution
must be by the wish of the majority of all Moslem peoples, and the
decision of the court of jurisdiction is authority.

CLASSIFICATION CANCELED AUTHORITY LETTER
 OF 1-8-68 FROM W. H. ANDERSON, STATE DEPT
 BY James J. Royal DATE 5-11-61

- 2 -

It is established by the jurists that all decisions of that class which are contrary to the Holy Law are condemned to remain of no effect, and, again, they are of a nature to provoke very deep emotion and indignation among Moslems, and the reaction on the world situation may cause it to become very grave, this is clearly foreseen by present events.

The Assembly of Angora has voted the confiscation of the private property of my Imperial Family, and their immediate deportation to a foreign country.

These arbitrary decisions deprive them of their most sacred natural rights and in the difficult situation in which they find themselves any help and protection that might possibly be given to them on the part of Your Excellency and the Federal Government would certainly be a great support to them.

I have much pleasure in wishing Your Excellency and Her Excellency Mrs. Dealidge good health.

Edhemet Vehideddine

Khan VI

Emperor of the Ottomans.

Translation in conformity
 with the original